

Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi

Published by

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/atdd>

Winter 2022 / 9-4

<https://doi.org/10.46868/atdd>

Kültepe'den *Amūtum* İşlemeli Altın Kadeh

Salih Çeçen*

L. Gürkan Gökçek**

ORCID: : 0000-0003-2291-6426 ORCID: 0000-0002-1974-7476

Öz

Bu çalışmada, Kt n/k 2096 no'lu tablette geçen *amūtum* madeni ile işlenmiş altın bir kadeh ele alınmıştır. Belge, Wahşuşana'dan bir mahkeme tutanağıdır. Uşur-ša-İstar arşivine ait olan bu belgede asıl muhatap Uşur-ša-İstar'ın kardeşi İkuppia'dır. 10 1/3 mina 1/4 şeqel gümüş değerindeki kadehin şahitler huzurunda İkuppia'ya teslim edildiği dile getirilmiştir. Çalışmada ayrıca *amūtum* hakkında bilgiler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültepe, *amūtum*, kadeh, değerli metal

Gönderme Tarihi: 22/07/2022

Kabul Tarihi: 25/12/2022

---

*Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, AnkaraTürkiye, cecen@ankara.edu.tr

**Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, NevşehirTürkiye, kuregen@hotmail.com

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

ÇEÇEN, S.- GÖKÇEK, L. G., "Amūtum Inlaid Gold Goblet from Kültepe", Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, C. 9, S. 4, 2022, s. 1483-1491.

Amūtum Inlaid Gold Goblet from Kültepe

Salih Çeçen*
ORCID: : 0000-0003-2291-6426

L. Gürkan Gökçek**
ORCID: 0000-0002-1974-7476

Abstract

In this study, a golden goblet inlaid with *amūtum* metal that was mentioned on the tablet Kt n/k 2096 has been evaluated. The tablet is of a court record from Wahšušana. The real addressee there in this document belonging to Uşur-ša-İštar archive is Ikuppia, brother of Uşur-ša-İštar. The goblet valued as 10 1/3 mina ¼ šeşel of silver is said to have been handed over Ikuppia before the witnesses. Additionally, information about *amūtum* is given in the study.

Keywords: Kültepe, *amūtum*, goblet, precious metal

Received Date: 22/07/2022

Accepted Date: 25/12/2022

---

* Prof. Dr., Ankara University, Faculty of Languages and History-Geography, Department of Ancient Languages and Cultures, Ankara-Turkey, cecen@ankara.edu.tr

** Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Archaeology, Nevşehir-Turkey, kuregen@hotmail.com

You can refer to this article as follows:

ÇEÇEN, S.- GÖKÇEK, L. G., “*Amūtum* Inlaid Gold Goblet from Kültepe”, Academic Journal of History and Idea, Vol. 9, Issue 4, 2022, p. 1483-1491.

Giriş

Amūtum ile işlenmiş veya süslenmiş altın bir kadehin konu edildiği belge, Wahşušana'da ele alınan bir mahkeme tutanağıdır. Kt n/k 2096 no'lu kayıt, Innāya'nın kardeşi Bur-Aşsur ile Şu-Anum isimli şahıslar arasında tutulmuştur. Innāya, Koloni Çağı Anadolu'sunda pek çok ticari belgede ismi yer alan fakat şu ana kadar kendisi ile ilgili bir arşiv çalışması yapılmamış olan Elāli'nin oğludur.¹ Şu-Anum ile ilgili yeteri kadar belgemiz olmamakla birlikte bu şahsın Uşur-ša-İstar² firması ile ortak faaliyetlerde bulunan Usupiškum adlı tüccarın babası olduğu tahmin edilmektedir.³ Ancak belgede asıl muhatabın Uşur-ša-İstar'ın kardeşi İkuppia olduğu görülmektedir. İkkuppia'nın söz konusu kadehi 10 1/3 mina ¼ şeşel gümüş karşılığında satın aldığı anlaşılmaktadır:

Kt n/k 2096

- Ö.y. 1 Bur-A-şur a-na Şu-A-nim
i-naWa-ah-šu-ša-na
iş-ba-at-ni-a-tí-ma
um-ma Bur-A-şur-ma a-na
- 5 Şu-A-nim-makà-sà-um ša KÙ.KÍ
a-mu-tám a-hu-sà-at
ša-zu-úz-tí Í-ku-pí-a-ma
a-na-ku kà-sà-am Í-ku-pì-a
e-zi-ba-am a-ta ta-li-kam=ma
- 10 um-ma a-ta-ma kà-sà-am
dí-na-am Í-ku-pí-a ší-bi
iš-ku-na-am a-na-ku-BA

¹ İlgili tüccarın şecerresi ile ilgili olarak bkz. CCT I, 20b, BIN IV, 98; BIN IV IV, 233.

²Uşur-ša-İstar arşivi üzerinde şimdiye kadar pek çok araştırma yapılmış ve çalışmalar devam etmektedir. Söz konusu tüccar ve arşivi hakkında yapılan çalışmalar için bkz. Salih Çeçen- L. Gürkan Gökçek, "Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda Bir Zenginlik Alameti: Lapis Lazuli Taşından Mühür", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (TAED) S. 72, 2021, s. 84. (dnp. 3).

³L. Gürkan Gökçek, "Koloni Devri Anadolu'sunda Faaliyet Gösteren Asurlu Tüccar Aileler" (ŞūLaban'ın oğlu İmdilum, Aşşur-imitti'nin oğlu Uşur-ša-İstar ve Aşşur-re'ī'nin oğlu Pilah-İstar)", Doktora Tezi, Ankara 2002, s. 71.

- a-na Í-ku-pí-a
- A.k.   mì-nam lu-kà-il₅
- 15   um-ma Šu-A-nim-ma
- A.y.   a-na Tur4-hu-mì-it
- a-ša-pár-ma ıup-pá-am
- ha-ar-ma-am šašu-mì
- DAM.GÀR lá-áp-tù
- 20   ša 10 1/3 ma-na ¼ GÍN KÙ. 'B. '?
- ša Í-ku-pí-a a-na
- DAM.GÀR ha-bu-lu a-na
- Í-ku-pí-a i-du-nu
- kà-sá-am ma-ah-ri-ni
- 25   Bur-A-šur a-na Šu-A-nim
- i-dí-in a-na a-wa-tim
- a-ni-a-tim
- kà-ru-um kà-ni-iš-ki
- i-dí-ni-a-tí-ma ÍGÍ GÍR
- 30   ša A-šur šíb-tí-ni
- ni-dí-in ÍGÍ Sà-ak-lí-a
- S:k.   DUMU Šu-Íštar ÍGÍ Da-da-a DUMU
- A-šur-i-mì-tí ÍGÍ Í-dí-A-šur DUMU
- A-šur-i-mì-tí E-na-Sú-en DUMU Šu-A=nim
- 35   tap-pá-i-ni

1-3) *Būr-Aššur, Šū-Anum'a karşı Wahšuşana'da bizi şahit olarak tuttu.*

4-9) *Būr-Aššur, Šū-Anum'a şöyle söyledi: amutum işlemeli altın kadeh, temsilcim İkuppā'dadır. Ben kadehi İkuppā'ya bıraktım.*

9-14) *Sen buraya geldin ve şöyle dedin: kadehi bana ver! İkuppā şahitler koydu. Ben İkuppā'yı neden bu sebepten dolayı alıkoyayım.*

15-17) *Šū-Anum şöyle cevap verdi: Ben Turhimit'e yazacağım.*

17-23) *Tüccar adına kaydedilmiş, İkuppā'nın tüccara borçlanmış olduğu 10 1/3 mina 1/4 sheqel gümüş ile ilgili zarflı tableti İkuppā'ya verdiler.*

24-31) *Kadehi bizim huzurumuzda Būr-Aššur, Šū-Anum'a verdi. Bu ifadeler üzerine Kaniş şehri kārūm'u bizler için karar verdi. Tanrı Aššur'un kılıcı huzurunda şahitlik yaptık.*

31-45) *Şahitler: Šū-İštar'ın oğlu Saklia, Aššur-imitti'nin oğlu Dadā, Aššur-imitti'nin oğlu İddi-Aššur, Šū-Anum'un oğlu Enna-Sū'en. (Bunların hepsi) bizim meslektaşlarımızdır.*

Genel olarak kıymetli bir metal şeklinde değerlendirilen ve metinlerde daha ziyade Sumerce KÜ.AN ideogramıyla geçen *amūtum* hakkında şimdiye kadar ne olduğu hususunda bazı teklifler ileri sürülmüşse de kesin olarak ortaya bir tanı konulamamıştır. Altından en az 5 kat ve gümüşe göre de yaklaşık 90 kat daha fazla bir kıymete sahip olduğu⁴ görülen bu nesnenin arkeolojik olarak da varlığı kanıtlanmış değildir. Bununla birlikte kıymetli bir taş veya “saf kalay”, “platin”, “demir” gibi bir maden olduğu hususunda teklifler sunulmuştur.⁵ Ancak son zamanlarda yapılan araştırmalarda *amūtum*'un “meteor demiri” veya

⁴*Amūtum*'un altına ve gümüşe olan nispeti gerek *amūtum*'un gerekse altının, gümüşün veya bakırın kalitesine göre değişmektedir. Nitekim metinlerde *amūtumkišrum* (parça *amūtum*), *amūtumsahartum* (ufalanmış *amūtum*) ve *amūtumzak*'um (saf *amūtum*) ifadeleri ile karşılaşmaktayız (Bkz. Nurgül Yıldırım, “Kültepe Tabletlerinde Geçen Süs Eşyaları ve Bunların Ticareti”, Doktora Tezi, Ankara 2013, s. 18-19); *Amūtum*'un Altın, gümüş ve bakıra oranları için bkz. Kt n/k 505, 38-39.;Kt n/k 510, 13-15.; 1652, 10-13.; 1686, 3-6,Kt s/k 89, 1-4, AKT I, 69, 3-7, BIN IV, 50, 13-14, BIN VI 28, 21-22, CCT IV, 4a, 43-44, ICK I, 39b, 1-6, KTS I, 30, 13-15, KTS 39a, 22-23.

⁵Bilgiç, Lewy ve Peopel'in “saf kalay”, Goetze'nin “demir” ve Landsberger'in “platin” tekliflerini kabul etmemiştir (Bkz. Emin Bilgiç, *Asurca Vesikalara Göre Anadolu'da Maden Ekonomisi, Sümeroloji Araştırmaları, AÜDTCF Yayınları, Cumhuriyet Matbaası, Ankara 1940, s. 947 vd.*). Erkut ve Günbattı ise bunun bir madenden ziyade değerli bir taş olabileceğini ileri sürmüştür (Bkz. Sedat Erkut, “Kültepe Metinlerinde Geçen *amūtu* (m) Üzerine”, *Belleten, C. LXXI, S. 260, TTK Yayınevi, Ankara, 2007, s. 2.*; Cahit Günbattı, *Harsamna Kralı Hurmeli'ye Gönderilen Mektup ve Kaniş Kralları, TTK Yayınları, Ankara, 2014, s. 63.*

“demir” olabileceği ile ilgili görüşler ağırlık kazanmaktadır.⁶ Demirin bu derece kıymetli olması ise o dönemde çok az kullanılıyor olması ile ilgilidir.⁷ Özellikle Hecker tarafından yayımlanan ve madenlerin, taşların ve belirli ağırlık ölçülerinin bir liste halinde verildiği Kültepe tabletinde *amūtum*'un madenler arasında zikredilmiş olması, bunun maden olma ihtimalini kuvvetli kılmakta ve yazar bu makalesinde ilgili madenin demir olabileceğini vurgulamaktadır.⁸ Diğer taraftan Kültepe tabletlerinde geçen “*parzillum*” kelimesinin “demir” anlamında ve Sumerce karşılığı olan AN.BAR şeklinde kullanıldığından bunun demir olamayacağı belirtilmiştir.⁹ Bununla birlikte KÙ (ellü=temiz, saf) ve AN (şamû=gök, gökyüzü) kelimelerinin anlamından ve Kültepe metinlerinde geçen AN.BAR “*parzillum*” ve AN.NA “*annakum*” (kalay) gibi diğer madenlerin benzer şekilde yazılışlarından hareketle *amūtum*'un gri, metalik renkli “şeffaf bir tür maden” veya “bir tür demir” olabileceği ileri sürülmüştür.¹⁰ Kültepe metinlerinde *amūtum*'un aynı zamanda yüzük süslemelerinde ve kadın ziynet eşyalarından olan iğneliklerin baş kısmında veya taç, yüzük ve broş gibiziynet eşyalarının imalinde kullanıldığı görülmektedir.¹¹ Bundan başka Kt n/k 726'da *amūtum*'un işlenmesi esnasında azaldığı vurgulanmaktadır.¹² Yine Kt j/k 65 no'lu belgeden *amūtum*'un bir şekilde eksildiği ifade edilmekte, ancak nasıl eksildiği konusunda bir bilgi bulunmamaktadır.¹³ Burada ele aldığımız çalışmada da *amūtum*'un altından yapılan bir kadehe işlenmesini görmekteyiz. Kültepe metinlerinde *kāsum* olarak geçen ve “kadeh” olarak karşılana bu kabın genellikle hediye ve dini amaçlı kullanıldığına ve değerli metallere ve özellikle gümüşten yapıldığında şahit olmaktadır. Yalnızca Kt n/k 32, 22-23'de geçen “*Mama ve Kaniş'teki gümüş olsun, amūtum'dan yapılmış kāsum'lar olsun*” ifadesinden *amūtum*'un kadeh yapımında da kullanıldığı anlaşılmaktadır.¹⁴

⁶ R. Maxwell-Hyslop, “The metals *amūtum* and *āšum* in Kültepe Texts”, *Anatolian Studies* XXII, London 1972, s. 162. ; Klaas R. Veenhof, *Kültepe Tabletleri V*, TTK Yayınları, Ankara 2010, s. 33.

⁷ H. Erol, “Old Assyrian Metal Trade, its Volume and Interactions”, *Belleten*, C. LXXXIII., S. 298, 2019, s. 796 vd

⁸ Kt t/k 76+79 no'lu belge için bkz. Karl Hecker, “Schultexte von Kültepe”, *Studies in Honor of Tahsin Özgüç*, ed. M. J. Mellink, E. Porada ve T. Özgüç, Münster, 1993, s. 288-290.

⁹ Cahit Günbattı, *Kültepe-Kaniş: Anadolu'da İlk Yazı İlk Belgeler*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri 2012, s. 74.

¹⁰ N. Yıldırım a.g.e., s. 16-17.

¹¹ Kt c/k 18, 40-42'de “*amūtum*'dan yapılmış bir taç” ifadesi ile karşılaşmaktayız. Yine Kt a/k 1071, 2-4, Kt b/k 299, 3, Kt j/k 107, 3-5, Kt 92/k 233, 33 (Bkz. Salih Çeçen, “Kaniş Kārum'unun Diğer Kārum ve Wabartumlar'a “Kū.an” (*amūtum*) İle İlgili Önemli Talimatları”, *Belleten*, C. LXI, S. 231, TTK Yayınevi, Ankara 1997, s. 220) ve ATHE 39, 29-30 (Bkz. K. Veenhof, 2010, s. 100-101)'da *amūtum*'dan yapılmış yüzük ifadesi ile karşılaşırız.

¹² S. Çeçen, a.g.e., s. 221.

¹³ C. Günbattı, Harsamna Kralı Hurmeli'ye Gönderilen Mektup ve Kaniş Kralları, s. 41-46.

¹⁴ L. G. Gökçek, a.g.e., 2002, s. 77.

Sonuç

Netice itibariyle altına ve gümüşe nazaran pek kıymetli olan ve kanaatimizce işletildiği takdirde azalması ve madenler listesinde adının geçmesinden ötürü bir maden olduğunu düşündüğüm *üzamūtum*'un, gerek hammadde olarak ticarete, gerekse süs eşyaları ve takıların imalatında veya süslenmesinde kullanıldığını açıkça görmekteyiz.

Kaynaklar

BİLGİÇ, E., “Asurca Vesikalara Göre Anadolu’da Maden Ekonomisi”, Sümeroloji Araştırmaları, AÜDTCF Yayınları, Cumhuriyet Matbaası, Ankara 1940, s. 913-950.

ÇEÇEN, S., "Kaniş Kārum'unun Diğer Kārum ve Wabartumlar'a "Kù.an" (*amutum*) İle İlgili Önemli Talimatları", *Bellekten*, C. LXI, S. 231, TTK Yayınevi, Ankara 1997, s. 219-232.

ÇEÇEN, S.- GÖKÇEK, L. G., “Asur Ticaret Kolonileri Çağı’nda Bir Zenginlik Alameti: Lapis Lazuli Taşından Mühür”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (TAED) S. 72, 2021, s. 83-90.

EROL, H., “Old Assyrian Metal Trade, its Volume and Interactions”, *Bellekten*, C. LXXXIII., S. 298, 2019, s. 779-806.

ERKUT, S., “Kültepe Metinlerinde Geçen *amūtu*(m) Üzerine”, *Bellekten*, C. LXXI, S. 260, TTK Yayınevi, Ankara, 2007, s. 1-4.

GÖKÇEK, L. G., “Koloni Devri Anadolu’sunda Faaliyet Gösteren Asurlu Tüccar Aileler” (Şū-Laban’ın oğlu İmdīlum, Aššur-imittī’nin oğlu Uşur-ša-İštar ve Aššur-rē’ī’nin oğlu Pihahīštar)”, Doktora Tezi, Ankara 2002.

GÜNBAĞI, C., *Kültepe-Kaniş: Anadolu’da İlk Yazı İlk Belgeler*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri 2012.

....., Harsamna Kralı Hurmeli’ye Gönderilen Mektup ve Kaniş Kralları, TTK Yayınları, Ankara 2014.

HECKER, K., “Schultexte von Kültepe”, *Studies in Honor of Tahsin Özgüç*, ed.M. J. Mellink, E. Porada ve T. Özgüç, Münster 1983, s. 281-293.

MAXWELL-HYSLOP, R., “The metals *amūtum* and *ašī’um* in Kültepe Texts”, *Anatolian Studies* XXII, London 1972, s. 159-162.

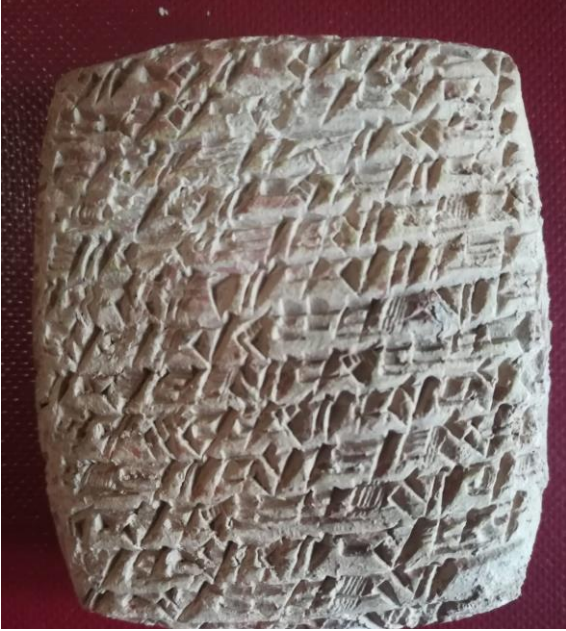
VEENHOF, K. R., *Kültepe Tabletleri V*, TTK Yayınları, Ankara 2010.

YILDIRIM, N., “Kültepe Tabletlerinde Geçen Süs Eşyaları ve Bunların Ticareti”, Doktora Tezi, Ankara 2013.

Ekler:

EK. Kt n/k 2096

Öy.

Ay.